

YENİ KAMU DİPLOMASİSİ, SOSYAL MEDYA VE DEVLET DIŞI AKTÖRLER *

Elif KARAHAN TOKER^{1**}
Cengiz ÇAĞLA²

Öz

Siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanındaki tartışmaların bir bölümü, bireylerin ve devlet dışı aktörlerin, kamu diplomasisini hangi yollarla ve ne kadar etkilediği noktasında yoğunlaşmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan büyük ve hızlı değişim ve sivil toplumun rolünün giderek artması sonucu, yeni kamu diplomasisi, devlet dışı aktörleri daha fazla içerir hale gelmiştir. Bununla birlikte, kamu diplomasisi alanındaki perspektifler arasındaki farklılıklar nedeniyle, devlet dışı aktörlerin alandaki yerlerinin tam olarak tanımlanması mümkün olamamıştır. Bu çalışma, literatürde söz konusu olan bu belirsizliğe dikkat çekerek, sosyal medyanın kullanımıyla yeni kamu diplomasisinde devlet dışı aktörlerin, özellikle bireylerin aktör rolü üstlenmelerini incelemektedir. Bu çerçevede literatür taraması ve nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Makalenin ilk bölümünde yeni kamu diplomasisi anlayışında yaşanan değişim ve dönüşüm ile özellikle sosyal medyanın etkisi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise; yeni kamu diplomasisinde devlet dışı aktörlerin varlığı, zaman içerisinde değişen ve artan rollerinin önemine dikkat çekilmiştir. Sonuç olarak çalışma, farklı perspektiflerin ortak bir görüşte birleştirilmesi halinde, yeni kamu diplomasisinin hem daha anlaşılır hem de daha doğru işler duruma geleceğini, aksi takdirde -devlet dışı aktörlerin kamu diplomasisi içerisindeki konumu hususundaki belirsizliğin sürmesi durumunda- “yeni bir akademik alanın doğuşunun” mümkün olamayacağını iddia etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Kamu Diplomasisi, Devlet Dışı Aktörler, Sosyal Medya, Vatandaş Diplomat.

NEW PUBLIC DIPLOMACY, SOCIAL MEDIA AND NON-STATE ACTORS

Abstract

Some of the discussions in political science and international relations have clustered around the impact of individuals and non-state actors, especially on how and how much they affect public diplomacy. As a result of the great and rapid change in information and communication technologies, and the growing importance of civil society, new public diplomacy has started to include non-state actors. Yet, the differences and disagreements among perspectives in public diplomacy, blurs the place of non-state actors in public diplomacy. This study, drawing attention to this ambiguity in the literature, examines the role of non-state actors, especially individuals, in the new public diplomacy with the use of social media. In this context, literature review and qualitative research method were applied. In the first part of the article, the change and transformation in the new understanding of public diplomacy and especially the effect of social media are emphasized. In the second part; attention has been drawn to the existence of non-state actors in the new public diplomacy and the importance of their changing and increasing roles over time. In conclusion, the study claims that if different perspectives are combined in a common view, the new public diplomacy will become both more understandable and more accurate, otherwise – if the uncertainty surrounding the place of non-state actors in public diplomacy continues- “the rise of a new academic field” will not be possible.

Keywords: New Public Diplomacy, Non-State Actors, Social Media, Citizen (public) Diplomat.

* Çalışma birinci yazarın Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında hazırlamakta olduğu “Arap Baharı Sürecinde Kamu Diplomasisi Uygulamalarında Sosyal Medyanın Rolü” isimli doktora tezinden üretilmiştir.

¹ Doktora Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, ORCID: 0000-0003-3131-7222.

** Sorumlu yazar (Corresponding Author): elifkarahantoker@gmail.com.

² Prof.Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, ORCID :0000-0002-4112-8663.

Başvuru Tarihi (Received): 13.11.2021 **Kabul Tarihi** (Accepted): 04.04.2022

Giriş

Bu çalışmada; sosyal medyanın kullanımıyla birlikte yeni kamu diplomasisinde devlet dışı aktörlerin, özellikle bireylerin, tek başına dahi bir aktör rolü üstlenebilmeleri incelenmiştir. Literatürde halihazırda sosyal medya ve kamu diplomasisi üzerine birçok çalışma vardır. Lakin dikkatli incelendiğinde; iletişim alanındaki çalışmaların sosyal medya ve kitle iletişim araçlarının değişimi, yeni medya ve etkisi özelinde yoğunlaştığı, yeni medya ve toplumsal hareketler ana başlığı altında sosyal medya ve Arap Baharını, “Wall Street’i İşgal Et” ya da “Gezi Parkı” olaylarını inceleyen çalışmalar olduğu görülecektir. Kamu diplomasisini; “dijital diplomasi”, “kamu diplomasisi 2.0” gibi başlıklar altında inceleyen iletişim ya da uluslararası ilişkiler alanından çalışmalar ise; devletlerin yeni medyayı nasıl kullandığı hakkında, yani literatürün genelinde karşılaştığımız devlet merkezli klasik yaklaşım çerçevesinde, devlet dışı aktörleri ya hiç görmeyen ya da sadece devlet eliyle kurulan devlet-altı kurumların egemenliğinden çıkamayan bakış açısıyla değerlendirmişlerdir. Literatürde “sosyal medya”, “kamu diplomasisi”, “aktörler” konularında birçok çalışma olmasına rağmen, olaya bizim gibi hepsinin hem ayrı ayrı hem de bir arada, özellikle devlet dışı aktörlerden bireylerin ön plana çıktığı bir çalışma yoktur. Bu yüzden literatürdeki bu eksikliğin çalışmamız tarafından giderilerek aynı zamanda daha kapsamlı ve yeni bir bakış açısı kazandıracağı düşünülmektedir.

Sosyal medyanın “özgürlükler ve demokrasi” ütopyasından daha realist, ayakları yere basan iyi ve kötü tarafını bilerek ve göstererek yeni ve kapsayıcı bir kamu diplomasisi tanımı yapılmalıdır. Kamu diplomasisinin “yeni” kamu diplomasisi olarak adlandırılmasının sadece devlet ve devlet organlarının yeni yöntemleri kullanması değil, “diplomasi devletin işidir” tekelci söyleminden; daha çeşitli, çok boyutlu, bütüncül, insan merkezli, çıkar yerine *değer*, sonuç yerine *süreç* odaklı ve bizzat bireylerin tek başına *vatandaş diplomat* sıfatıyla görev alabileceğinin altı çizilmelidir. Arap Baharı sürecindeki Mısır ve Tunus örneklerinde de sosyal medya ve geleneksel medya araçlarını ayrı ayrı ve gerektiğinde bir arada kullanabilen bir aktivistin yurttaş gazeteci ve vatandaş diplomat rollerini aynı anda etkili olarak üstlenebildiği görmezden gelinemez.

Çalışmamıza Kamu Diplomasisi ve özellikle “Yeni Kamu Diplomasisi” hakkında ortak bir anlaşmanın olduğu bir tanıma maalesef sahip olmadığımızı söyleyerek başlamak faydalı olacaktır. Terimin etrafındaki bu belirsizlik ise; akademisyenler ve uygulayıcıların ve bu iki grubun arasında kalanların, terimin kavramsallaştırılması sürecinde kendi aralarında yaşadıkları anlaşmazlıktan kaynaklanmaktadır. Bir diğer önemli nokta ise kamu diplomasisinin sınırlarının daha açık ve anlaşılır, tutarlı kriterlerle, uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi disiplini alanındaki pozisyonunun netleştirilmesi gerektiğidir. Kamu diplomasisi, yumuşak güç, enformasyon savaşı, dijital diplomasi gibi alanlarda çalışan akademisyenler birbirlerinin çalışmalarından haberdar olamamakta, ilişki kuramamaktadır. Bunun nedeni de literatürde eksikliği hissedilen sınırlar ve kavramsallaştırmaların bolluğudur (Szostek, 2020, 2729 ve 2732; Zaharna, 2019, 86-88; Ayhan, 2019, 63-64).

İletişim ve diplomasi alanında yaşanan değişimleri çeşitli uluslararası ilişkiler bakış açılarının farklı yorumladığını söylemekte fayda vardır. Genel olarak realistler, liberaller ve yapısalcılar uluslararası siyasette iletişimin önemini ve anlamlı bir etkisi oluşunu kabul ederler. Realist bakış açısı kamu diplomasisinin temel aktörünün devlet olduğunu savunur. Ama son yıllarda yaşanan değişimle beraber devlet dışı aktörlerin en azından devletlerin hareket biçimini, davranışlarını artık dar bir çerçevede de olsa etkileyebilmesi gibi konularda konuşulmaya başlanmıştır. Hâlâ devlet dışı aktörlerin kabul edilmediği ama etkisinin de tamamen yok sayılmadığı bir anlayışa dönüştüğü söylemek yanlış olmayacaktır. Liberallerin uluslararası ilişkiler ve kamu diplomasisi değerlendirmelerinin sadece devletten devlete ilişki olmadığını, devlet dışı aktörlerin de önemli rolleri olduğunu ve devlet dışı aktörleri “transnasyonal (ulus-ötesi) aktörler” olarak tanımladıklarını, Joseph Nye ve Robert Keohane gibi düşünürlerin çalışmalarından anlamak

mümkündür. Ama burada dikkat edilmesi gereken nokta ulus-ötesi aktörlerin varlığını kabul etmekle birlikte devletlerin en önemli aktör olduğu kabulünü korumaya ve uygulamaya devam etmeleridir. Yapısalcı bakış açısının gözünden kamu diplomasisine bakacak olursak; uluslararası ilişkilerdeki maddesel güç kaynaklarından ziyade, normlar, değerler ve özellikler üzerine kurulu bir kabulleri olduğunu görürüz. Aynı zamanda kamu diplomasisi hedef kitledeki siyasal normları şekillendirmeye yardımcı olmayı da amaçlar. Devlet dışı aktörlerin hatta bireylerin birer aktör olarak kabul edilmesi noktasında en esnek ortama sahip anlayışlar ise yapısalcıların çalışmalarında yer bulur. Her ne kadar egemen devletlerin temsilcileri arasındaki etkileşimi ifade eden geleneksel diplomatik davranış önemini korusa da, birbirine bağlı günümüz dünyasında sadece devletler değil, devlet dışı aktörler, bireyler ve örgütler de uluslararası ilişkilerde, özellikle diplomasi alanında büyük rol oynamaktadır. Bu durum kamu diplomasisinde sosyal medya gibi dijital araçların ve ortamların kullanımının daha önemli hale gelmesini sağlamaktadır (Manor, 2019; Seib, 2012; Adesina, 2017, 2).

Son yirmi beş yıldır yumuşak güç ve kamu diplomasisini “ayrılmaz bir ikili” olarak gören ve hatırlatan çalışmalar, dijital araçların kullanıldığı kamu diplomasisi tartışmalarının temel terminolojisinde daha az kullanılmaktadır. Soğuk Savaş sonrası Amerikan dış politikasının temeline yerleşen yumuşak güç kavramı, akademisyenler tarafından kamu diplomasisi kavramlaştırılmalarında kolaylık sağlasa da sonrasında askeri olmayan her şeyin yumuşak güç ile ilişkili tanımlanması gerekiyormuş gibi bir algı oluşturması noktasında eleştirilmiştir. Buradaki eleştiri, yumuşak gücü önemsizleştirmek ya da değersizleştirmek için değil; zaman içerisinde değişen yeni kamu diplomasisi anlayışının hem içerik hem de teorik olarak sadece yumuşak güç kıskacında yapılmaması gerektiğine dikkat çekmek içindir (Sevin, 2017, 200-201).

Artık sadece yumuşak güç üzerinden anlatılan, ilişkilendirilen, temellendirilen kamu diplomasisi anlayışının sona ermesi gerektiği görülmelidir. İlişkisel, bütünsel, iş birliği yapma, ilişki inşa etme, köprü kurma gibi daha insan merkezli anlayışlara ve yaklaşımlara ihtiyaç vardır. Çünkü günümüz dünyası ve kamu diplomasisi sadece yumuşak güçle açıklanacak kadar dar ve tek yönlü bir yapı değildir. Yumuşak güç kavramının yaratıcısı Joseph Nye dahi son çalışmalarında eski yumuşak güç tanımı ve onun kamu diplomasisi ile olan ilişkisini daha çok akıllı ya da entegre güç gibi kavramlara dayandırarak açıklamayı tercih etmektedir denilebilir (Nye, 2021).

Makalemizin ilk bölümünde yeni kamu diplomasisi anlayışında yaşanan değişim ve dönüşüm, bakış açılarına göre tanımlama ve sınırlamaların nasıl farklılık gösterdiği, özellikle sosyal medyanın kamu diplomasisini nasıl etkilediği üzerinde durulacaktır. Diğer bölümde ise; yeni kamu diplomasisinde devlet dışı aktörlerin varlığı, zaman içerisinde değişen ve artan rollerinin önemine dikkat çekilecektir.

1. Yeni Kamu Diplomasisi ve Sosyal Medya

Yeni medya ve yeni kamusal alanda yaşanan değişim ve dönüşümler yeni kamu diplomasisi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Kamu diplomasisi kavramı ilk olarak ABD’de bir devletin kendi ulusal çıkarlarını artırmak ve etki alanını olabildiğince genişletmek amacıyla diğer bir devletin vatandaşlarıyla kurduğu ilişkiyi anlatmak için kullanılmıştır. Kamu diplomasisi adına yazılan her makale, tez ya da araştırma Tuft Üniversitesi’nden Edmund Gullion’un 1965 yılında yaptığı kamu diplomasisi tanımıyla başlamıştır. Daha sonra ilerleyen yıllar içerisinde güncellenerek, yeni isimlendirmeler yapılarak şekillendiği görülmektedir. ABD başkanı Reagan’ın 1987 yılında yaptığı bir konuşmada “inanıyorum ki kamu diplomasisi dünya tarihini şekillendirebilecek en büyük güçtür” ifadesi, alanın üzerinde daha fazla çalışılması gerektiğini işaret ettikten sonra, Bruce Gregory (2008)’nin kamu diplomasisi için “yeni bir akademik alanın doğuşu” demesinin üzerine atılması gereken en önemli adım, güçlü kavramsal sınırları olan ve diğer akademik disiplinler tarafından bu kadar fütursuzca kullanılamayacak bir akademik alan çizmekti. Ama bugün hala “kamu diplomasisi nedir?”, “people-to-people (insan insana) diplomasi gerçekten devlet dışı

diplomasi midir?”, “kimi ve neyi aktör olarak kabul ediyoruz?” sorularını sormaya devam ediyoruz. Bu soruların hemen ardından gelen diğer bir problem ise; kamu diplomasisi uygulamalarındaki örneklerin batılı ve batılı olmayan ülkeler diye iki kümeye ayrılmasının konuya evrensel uygulama düzeyinde bakmamıza engel olmasıdır. Belki de diplomasi değil diplomasiyer dememiz gerektiğini bile görmeyerek vizyonumuzu daraltıyor olabiliriz (Zaharna, 2019, 217).

Bu soruların temelinde de geleneksel diplomasi anlayışından miras kalan kabuller yatmaktadır. Örneğin kültür ve ulus devlet birbirine o kadar iç içe geçmiştir ki; ulusal kültür veya yumuşak güç kaynağı olarak kültür genellikle sorgulanmadan kabul edilmiştir. Aslında antik çağlardan beri kültür çeşitliliği toplumların zenginleşmesine ve canlanmasına yol açmıştır tıpkı Osmanlı İmparatorluğu zamanındaki gibi. Monarşilerin yıkılması ve ulus-devletlerin ve milliyetçiliğin yükselmesi ile birlikte kültürel çeşitlilikten kültürel türdeşliğe doğru birçok değişiklik meydana gelmiş ve bu değişikliklerle birlikte monarşilerde yürütülen diplomatik süreçlerdeki aktörler devlet merkezli bir yapıyı oluşturmuştur (Zaharna, 2019, 218).

Günümüzde diplomasiyi etkileyen temel faktörün, iletişim ve enformasyon teknolojilerindeki değişim olduğu açıktır. İletişim ve enformasyon teknolojileri, insanların iletişim ve bilgi alışveriş yöntemlerinde devrim yaratmış, küresel siyaseti, sosyal ve ekonomik görünümü değiştirmiştir. Teknolojik yenilik, ülkelerin reddedemeyeceği uluslararası bağlantı imkanları yaratarak küreselleşmeye katkı sağlamaktadır. İnternet, özellikle “bilginin yayımı, değiş-tokuşu ve depolanmasını sağlayan bir iletişim aracı” (Westcott, 2008, 3) tanımı ile kamusal ve özel iletişimde merkezi bir yer edinmiştir. Sosyal medya, internet etrafında oluşan yeni politika alanlarına dahil olmak isteyen devletler, uluslararası örgütler ve bireyler için muazzam fırsatları ve mücadeleleri içinde barındırırken daha ilişkisel ve bütünsel bakabilmek için çeşitlilik sunmaktadır (Sharp, 2005; Adesina, 2017, 2; Zaharna, 2019, 220).

Kültür ve kültürlerin taşıyıcısı olan insanların, sınırsız açık internet ve dijital teknolojilerden haberdar olması ve kullanması, önceden ağırlıklı ve merkezi olarak devlet kontrolünde olan iletişim ve diplomasi ilişkisini; insanlar arasında, halklar arasındaki doğrudan yani bir nevi aracısız bir şekle dönüştürmüştür. Dijital teknolojiler, ayrı ayrı tekil aktörler yerine, çeşitli aktörlerin ve ağlararası bağlanabilirlik dinamikleri üzerine temellenerek, yeni farklı bir iletişim ve diplomasi kavramsallaştırması yapılmasına yardımcı olmuştur. Dijital teknolojilerin özellikle sosyal medyanın “interconnectivity(bağlantısallık)” özelliği devlet ve devlet dışı aktörlere insanlara ulaşmaları için yeni diplomatik alanlar açmıştır. Iver B. Neumann’ın (2013) ifadesiyle “diplomatik siteler” ortaya çıkmıştır. İnsanların birbirleriyle bağlantısı arttıkça daha fazla farklı görüşün, farklı kültürün etkileşimi için potansiyel yaratacaktır. Yükselen milliyetçilik ve popülist söylemlerin artmasından dolayı bu durum her zaman devletler ve halklar tarafından memnuniyetle karşılanmayabilir ve beraberinde sınırlamalar, yasaklamalar gelebileceği de öngörülmelidir (Zaharna, 2019, 9). Bağlantısallığın bir yüzü bu iken, diğer bir yüzü ise sosyal etkileşimin yükseldiği, çevrimiçi imza kampanyalarının (örneğin; change.org), kamuoyu bilgilendirmesinin arttığı küresel bir perspektifin yaratılabileceği gerçeğidir. Bunun en güzel ve ilk örneklerinden biri Arap Baharıdır. Örneğin; Mısır ve Tunus gibi ülkelerde sosyal medya sansürsüz bilginin yayılması için bir platform haline gelmiştir. Sosyal medya, Arap Baharı eylemcilerine insanların “koru bariyerlerini” yıkması için yardımcı olmuş, aynı zamanda eylemcilerin organize olmalarına da katkı sağlamıştır. Başka coğrafyalardaki insanların özgürlük için ayaklanmalarının dünyanın diğer bir ucundaki insanları etkilemesi, karşılık bulması da “global community” kavramını gündeme taşımıştır (Iriye, 2002, 202; Kassim, 2012). Kamu diplomasisi kavramını ilk kez 1965 yılında Tufts Üniversitesi Fletcher School of Law and Diplomacy’nin dekanı Edmund Gullion tanımlayarak literatüre kazandırmıştır:

Halkların tutumunun, dış politikanın oluşumu ve yürütülmesine yaptığı etki ile ilişkili olduğunu, kamu diplomasisinin uluslararası ilişkilerin

geleneksel diplomasi dışındaki alanlarını kapsadığını; hükümetler tarafından yabancı ülkelerde kamuoyu oluşturma, özel kuruluşların birbirleriyle etkileşimde bulunması, dış ilişkilerin aktarımı ve bunun politika üzerindeki etkisi, diplomatlar ve yabancı meslektaşları arasında iletişim sağlanması ve kültürlerarası iletişim süreci gibi işlevleri olduğuna (Gullion, publicdiplomacy.org, 2018).

XX. yüzyılın büyük bir kısmında kamu diplomasisi, propaganda ile ilişkili olarak düşünülmüştür. İletişimsel bir davranış olarak kamu diplomasisi; yabancı ülkelerin halkları için yürütülen, uluslararası aktörlerin politikalarının bir etkileşimidir (Pamment, 2013). Bu iletişimin önemli noktası hedef ülkenin vatandaşlarının tavırlarını, fikirlerini etkileyerek yabancı ülkelere nüfuz etmektir (Spry, 2018, Gifford Malone 1998). Başka bir ifadeyle kamu diplomasisi; diğer ülke halklarının üzerinde pozitif bir iklim yaratarak kendi milli dış politikalarını kabul etmelerini kolaylaştıracak faaliyetleri içerir (William Roberts, 2007, 36-52). XXI. Yüzyıl devlet idaresi (21st Century Statecraft) ve ABD'nin yeni kamu diplomasisi anlayışı; etki etmeyi veya nüfuz etmeyi üç boyutta kavramlaştırmaktadır. İlki, dışişleri bakanlıklarının, elçiliklerin ve uluslararası yayın kuruluşları gibi kamu diplomasisi aktörleri tarafından belli ön yargılara sahip gruplara, topluluklara, halklara nüfuz edilmesidir. İkincisi, bazı elitlerin, aydınların görüş ve davranışlarını etkilemeyi amaçlayan kamu diplomasisi aktörleridir. Üçüncüsü de etkilenen bu elitlerin, aydınların sonra kendi hükümetlerinin politikalarını etkilemeleri beklentisidir (Pamment, 2013, 6-8).

Daha kapsamlı bir kamu diplomasisi tanımında “başka ülkelerin dış politikasını, onların vatandaşlarının fikirlerini etkileyerek, değiştirmenin yollarını arar” ifadesine rastlarız (Tuch 1990; Mannheim 1994). Diğer ülkelerin hükümetlerinin dış politikasını etkilemek, kamu diplomasisinin en temel amaçlarından biri olmuştur. Bunu yaparken amaç; bu politikaların yabancı toplumlar tarafından daha etkin bir şekilde kabul görmesini sağlamaktır (Pamment, 2013, 313). Küresel arenada, özellikle küçük ve orta ölçekli güçteki ülkelerde, kamu diplomasisi ve dış politikanın “nüfuz etmek ve uluslararası ajandayı şekillendirmek” noktasında birlikte işlediğini görebiliyoruz. Kamu diplomasisi amaçları turist çekme, değişim programı öğrencilerini ve dış yatırımı artırma, ulusal marka yaratma gibi ekonomik bağlamı dış politika amaçlarıyla da sınırlı olabilir (Batora, 2005,1).

Radyo ve televizyonun temel iletişim aracı olarak ön plana çıktığı XX. yüzyılda “araç mesajdır” anlayışı egemendi ve kamu diplomasisi; verici ve alıcı arasındaki küçük ve tek yönlü bilginin monolog bir anlayışla iletilmesinden ibaretti. Bu yüzden de diplomatların ve diğer ilgililerin genellikle kapalı kapılar ardında mesajlarını sıkı bir şekilde kontrol edebildikleri bir ortam vardı (Pamment, 2013, 6-8). Yeni kamu diplomasisi literatürüne baktığımızda ise; kamu diplomasisi uygulamalarının şöyle bir sınıflandırma ile açıklandığını görüyoruz: dinleme, temsil, savunma, kültürel diplomasi, değişim diplomasisi ve uluslararası radyo ve televizyon yayıncılığı olarak beş ana başlıkta da toplanabilir (Gregory, 2008, 276).

Nicholas J.Cull'a göre, kamu diplomasisi nihai hedefi, dışsal davranışları değiştirirken aynı zamanda karşılıklı öğrenme ve dinleme yoluyla kendi davranışlarını geliştiren, iyi organize edilmiş iletişim faaliyetleri kümesidir (Cull, 2008). 2005 yılında İngiliz hükümeti tarafından, “bir başka ülkenin halklarına hükümetin orta ve uzun vadeli amaçlarını gerçekleştirmek maksatlı ulaşma, iletişim kurma, bilgilendirme” olarak tanımlanırken (Carter, 2005, 8), günümüzde Efe Sevin'e göre kamu diplomasisi ise; devletler ve devlet dışı aktörler arasında gerçekleşen bilgi değişimi sürecidir (Sevin, 2015; Sevin ve diğerleri 2019, 4815). XXI. Yüzyılın kamu diplomasisinin, sadece her bir birey tarafından kolay ulaşılabilir olmasının yanı sıra aynı zamanda iletişim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak gelişmekte olan ülkeler tarafından dahi uygulanabilir olması önemlidir.

Zaharna (2009) kamu diplomasisi olarak etiketlenen çok çeşitli uygulamanın altında iki farklı iletişim perspektifinin yattığına dikkat çekiyor. İlk bakış açısı; iletişimi bilginin transferi olarak algılar ve lineer, doğrusal bir süreçten bahsederken; diğer bakış açısında ise iletişim ilişki inşa etme ve harmoniyi teşvik eden bir sosyal süreç olarak kabul edilir. Farklı amaçlar etrafında toplanan bu bakış açılarından ilkinde siyasi tarafgirlik ve imaj yenileme hedeflenirken ikincisinde sadece imaj düzeltme kaygısıyla değil daha iyi bir uluslararası çevre yaratmayı hedefleyen, sonuçtan ziyade sürecin daha önemli olduğu bir ilişki inşa etme amacı hakimdir (Zaharna, 2009, 91; Szostek, 2020, 2730). Zaharna'nın "lineer(doğrusal)" ve "relational(ilişkisel)" olarak adlandırdığı bu ayrımı Snow; "tender-minded (yumuşak huylu)" ve "tough-minded (inatçı, duygusuz)" olarak tanımlamıştır (Snow, 2009, 3-7).

Enformasyon transferi ya da *tough-minded* olarak adlandırılan yaklaşımda halklar ya da bireyler sadece bilgiyi alan pasif birer figür, hedef iken, ilişkisel perspektif ise; halk, karşılıklı fayda ve öğrenme sağlayan süreçlerin bizzat yaratıcısı bile olabileceği aktif bir katılımcı ve paydaş olarak görülür (Zaharna, 2009, 96-97). Kamu diplomasisinin başarısının ölçülme kriterleri söz konusu olduğunda bu iki bakış açısında farklılıklar vardır. Hedef ülkenin halkının uygulayıcı ülkenin dış politikası lehine fikirlerini, beklentilerini, inanış ve davranışlarını değiştirmesi başarı sayılırken; ilişkisel yaklaşımda herhangi bir anlaşmaya varılmasa bile iki ülke arasında daha düzgün, sorunsuz giden bir uluslararası ilişki ve karşılıklı anlayışın inşa edilmesi başarı olarak görülür. Bunu ölçmenin zor olduğunu kabul etmekle birlikte zaman içerisinde hissetmek ve yaşamının kaçınılmaz olduğu da görülmelidir. Kamu diplomasisinin başarılı olup olmadığını araştırırken tek kriterin uygulayıcı ülkenin ulusal çıkarını artırmak ya da sağlamak gibi tek bir şarta bağlamanın yanlış ve eksik olduğu açıktır.

James Pamment (2013)'in "çift yönlü iletişimin" Yeni Kamu diplomasisinin en temel kısmı olduğuna dikkat çekmesindeki neden, ancak iki yönlü iletişim sayesinde diyaloglu, katılımcı ve kapsayıcı bir anlayışın ortaya çıkmasıdır. Ayrıca XX. yüzyılın broadcast modelinden net bir ayrışma ile yetkinin artık tweetler, paylaşımlar ve bir araya gelmeler ile yeni sosyal medya siteleri aracılığıyla olduğunu görüyoruz. Melissen (2005) yeni kamu diplomasisinin eski anlayışta olduğu gibi diğer toplumları ikna etmeyi hedeflemeye devam ederken, bu sefer aynı zamanda muhataplarının görüşlerini, değerlerini ve inançlarını diyalogla anlamaya çalışma gayreti içinde olduğunu vurgular.

Diğer akademisyenler de "yeni" kamu diplomasisinin doğal bir bağlantı ile yeni ilişkiler yaratma konusuna odaklandıklarını yani buradaki amacın sadece etki etmek değil çevrimiçi olarak kendilerinin de dahil olduğu gerçek bir diyalog kurmanın önemine dikkat çekiyorlar (Brown, 2013; Cowey ve Howard, 2013). Bu diyalog kurma ile başlayan ve yeni devlet-dışı aktörlerin de dahil olduğu yeni kamu diplomasisinin ve benzeri yaklaşımların mantığını Bruce Gregory şöyle açıklıyor "Kamu diplomasisi; devletlerin, devlet ile ilişkili diğer kurumların ve devlet dışı aktörlerin diğer kültürleri, tutumları ve davranışları anlamak, ilişkiler kurmak ve devam ettirmek için harekete geçmek noktasında kullandıkları bir araçtır" (Gregory, 2011, 353).

Kathy Fitzpatrick (2012, 435) de kamu diplomasisini altı temel fonksiyon üzerinden tanımlamaktadır: savunma, iletişim, ilişki yönetimi, özendirme, siyasi bağlanma ve savaş. Buradaki "savaş"ın kamu diplomasisinin hareket alanlarından biri olarak kabul edilmesi, diplomasiinin temel olarak savaştan kaçınma amacı üzerine yoğunlaşması noktasında bir sorun gibi görülebilir. Yeni kamu diplomasisi için Gregory'nin tanımını, net sınırlarının olmaması ve kimlerin kamu diplomasisi aktörü olacağı noktasında eksikliklere sahip olsa da; eski tanımlamalara göre devlet dışı aktörlerin bugüne kadar en ön plana çıkarıldığı, dahil edildiği bir tanım olarak görebiliriz.

Nye (2008) ve Hayden (2012) kamu diplomasisini; yumuşak gücü artırmak ve yaymak için kullanılan bir araç olarak tanımlarken, Lee (2010, 116) ise "diğerlerinin düşüncelerini,

davranışlarını, fikri ve sembolik kaynaklarını kullanarak şekillendirme gücü” şeklinde bir kamu diplomasisi tanımı yapar. Bu noktada diğer ülkelerin siyasi kararlarını etkilemek için onlara angaje olma gereği duymanın nedeni sorgulanmalıdır. G. Szondi (2009), yeni kamu diplomasisi uygulamalarının davranış değişikliğinden algılar boyutuna, iknadan ilişki yönetimine, monologtan diyaloga, halkları yönetmekten ziyade iş birliği konseptine doğru ilerlemesi gerektiğini savunarak, iletişim yönetimi kavramına vurgu yapmaktadır. Diğer milletlerle, halklarla bağlantıda olmanın gereği; tam olarak son yüzyılda bireylerin ve devlet dışı aktörlerin dünya siyasetindeki etkisinin, ilgisinin güçlenmesiyle, gelişmesiyle doğru orantılı olmuştur. Bu gelişim; farklı ülkelerde yaşayan insanlar arasında daha büyük ortaklıklar yaratan küreselleşmeyi, bireylere daha kolay ve daha az maliyetli seyahat, iletişim, uluslararası ağ oluşturma gibi kolaylıklar sağlayan teknolojik ilerlemeyi ve demokratikleşme ve liberalleşme algılarını içermektedir (Zaharna, 2010, 81-85; Fitzpatrick, 2012, 435).

İsrail-Filistin dijital görüşmelerinin vaka analizi (case study) olarak incelendiği bir araştırmada; facebook ana iletişim platformu olarak seçilmiş; yüz yüze ve online diyalogun kombine edildiği dijital teknolojilerin barışı temin etme sürecinde kullanımına bir örnek olmuş, ayrıca hangi dijital teknolojilerin kamu diplomasisini geliştireceği incelenmiştir. Makalede; İsrail-Filistin çatışmasında kanaat önderleri ile temas kurma gerekliliğinin artması üzerine 1970 ve 1980’li yıllarda diplomatik faaliyetlerin resmi mecranın dışına taşığına vurgu yapılır. Teknolojinin gelişmesi ve sosyal medya platformlarının ortaya çıkması ile birlikte insan insana programlarının etkinliğini gözlemlemek ve değerlendirmek için yeni fırsatlar ortaya çıkmıştır. Yüz yüze karşılaşmalarla birlikte sosyal medya platformlarının kullanılması, bir araya gelmeden çözümler üretebileceğinden temas tabanlı girişimlerin eksik yönünü kapatabilir. Tüm çözümler arasında; uzun vadeli ve sürekli etkileşim, güç asimetrisinin azaltılması, görülebilir, gerçek zamanlı efektif etki, geniş ölçekli katılım ve yeni değerlendirme fırsatları sunar (Keduri ve Segal, 2018, 197-199).

Küreselleşme ve teknolojidaki gelişmeler çatışan veya benzer çıkarları olan aktörlerin sayısını artırmıştır. Eş zamanlı olarak yapısal dönüşüm geçiren devlet-dışı ve devlet-altı aktörler siyasal süreçlerde daha fazla yer almaya başlamıştır. Sonuç olarak çatışmaların sadece resmi yollarla çözümlenmesi zorlaşmıştır. (Handelman ve Chowdhury, 2017). Arap Baharı örneğinden de anlaşılacağı gibi, sıradan vatandaşların tepkilerinin önemli hale gelmesi ile sivil toplumun ve topluluklar arası ilişkilerin geliştirilmesinin, çatışmaların yönetilmesinde önemli bir yeri vardır. Bu nedenle, resmi diplomasi diplomatik kanalların idamesi için gerekli iken, vatandaşların diplomasiye entegre edilmesi, çatışmaların çözümlenmesi için hayati önem taşımaktadır.

XXI. yüzyılın başlarında özellikle 11 Eylül 2001 saldırısı ile birlikte hem kamu diplomasisi alanında çalışan akademisyenlerin hem de uygulayıcıların alışkın oldukları iş yapma şekilleri ve algıları köklü bir değişim geçirmeye başlamıştır. *Küresel medya ekolojisinin* ortaya çıkışı ve *digital society*’nin yükselişi *Yeni Kamu Diplomasisi* olarak tanımlanmıştır (Manor, 2016, 1-110). Küreselleşme, kamu diplomasinin yürütüleceği yeni bir alan yaratmıştır. Information and Communication Technologies (ICTs); bilgi ve iletişim teknolojilerinde birbirlerine internet ağıyla bağlanmış kullanıcıların sürekli yenilenen bir bilgi akışıyla şekillenen bir *global medya ekolojisi* ortaya çıkmıştır. Burada dikkat çeken nokta; bu bilgi akışının zaman, mekân ve ulusal sınırlar tarafından sınırlanmıyor oluşudur.

Bu global medya ekolojisi, geleneksel kamu diplomasisi uygulamalarında üç zorluk oluşturmaktadır. Bunlardan ilki; sivil toplum kuruluşları, aktivistler, bloggerlar ve hatta terörist grupların çevrimiçi olarak kendi mesajlarını verebilmeleri, diplomat ve dışişleri bakanlarının diplomatik iletişimde tekel olma durumlarını kaybetmeleridir (Pamment, 2013, 2-3). İkincisi; devlet-dışı örgütler bloggerlar, sosyal medya kullanıcıları gibi yeni kamu diplomasisi aktörleri dijital dünyayı, çeşitli aktörlerin dünyada meydana gelen olayları anlama biçimlerini etkilemek ve dijital kullanıcının dikkatini çekmek amacıyla kullanılan bir rekabetçi arena haline

dönüştürmüştür. Üçüncüsü ise; küreselleşen medya ekolojisi, kamu diplomasisi kitlesinin dağılarak, “seçici maruz kalma ağları” durumunun ortaya çıkmasına izin vermiştir. Yani başka bir ifadeyle bazı insanlar dünyayı Facebook’dan takip ederken bazıları Twitter’den ya da başka bloglardan ya da hala geleneksel haber sitelerinden öğrenebilirler. Artık diplomatların yabancı ülke halklarına gazete röportajları ya da haber programlarında verdikleri kısa demeçlerle ulaştıkları günler geride kalmıştır (Hayden, 2012, 1-3). Her zaman söylediğimiz üzere dijital toplumun üyeleri sadece bilgiyi alan değil, bilgiye yorum yapan, onun editörlüğünü yapan ve yeniden yayınlayan, dağıtan ve diğer kullanıcılarla bağlantıyı kuran kişilerdir (Spry, 2018, 78-80).

“Yeni” kamu diplomasisi yeni devlet dışı aktörler, sivil toplum kuruluşları ve bireylerin oluşturduğu internet ortamlarındaki ağlar, gruplar gibi yeni paydaşlar yaratmıştır. Bu durum insanların bir araya gelme, siyasete katılma, yeni toplumsal hareketlerde yaşanan dönüşüm gibi konuları tetikleemesinin yanı sıra, aynı sosyal medya siteleri, diplomatları ve devlet kurumlarını da hedef ülkelerin toplumları ve halkları ile bir araya gelmeleri ve daha hızlı ve kolay bir şekilde iletişime geçmeleri için sosyal medya hesapları kullanmaları yönünde teşvik ediyor, kimi zaman da zorluyor denilebilir (Hermida, 2017, Manor, 2019; Sevin, 2017).

Yeni kamu diplomasisini bugüne kadar çok farklı ve çeşitli kavramlaştırma çabalarına şahit olduk. Bunlardan bazıları; “public diplomacy 2.0”, “hyphenated diplomacy”, “virtual diplomacy”, “net diplomacy”, “digital diplomacy” ve “relational public diplomacy” dir. Bizce diplomatik kurumlara ve diplomasiye, sadece dijital ya da dijital olmayan şeklinde ayırım yapacak şekilde basit ve doğrusal olarak bakmamak gerekiyor. Public Diplomacy 2.0 ya da Net Diplomacy bize daha çok Wikiler, sosyal medya, internet gibi kavramları hatırlatan ve özellikle dijital teknolojileri merkeze alan bir yaklaşım olarak görülüyor. “Digital Diplomacy” terimi genelde “dijitalized public diplomacy” için kullanılan bir terim olup dijital araçların diplomasinin kendi sahip olduğu alt kümesinde kullanılması olarak da açıklanabilir.

Dijital diplomasi genellikle kamu diplomasisinin bir biçimi olarak kavramsallaştırılmıştır. Dijital teknolojiler ve Twitter, Facebook ve Weibo gibi sosyal medya platformları kullanılarak düşük maliyetle yabancı kamuoyu ile iletişim kurmayı içerir. Bu mantıkla baktığımızda dijital diplomasi şeklinde yeni bir diplomasi türü varmış gibi kavramlaştırma yapılmasının yerine dijital araçların ve ortamların yeni kamu diplomasisi alanında kullanılması olarak düşünülmesi daha doğru olacaktır.

2. Devlet Dışı Aktörler

Kuşkusuz kamu diplomasisinin en öne çıkan ve en az sorgulanan varsayımlarından biri sadece devlete dayalı olmayan, özünde aktör odaklı olmasıdır. Geleneksel diplomaside var olan “aktörlük” tartışması kamu diplomasisine de sirayet etmiş ve devlet dışı aktörler üzerine yapılan çoğu çalışma önce aktör tanımı yaparak başlayıp ardından da tanımladığı bu aktör kimliğini doğrulama çalışmalarıyla devam etmektedir. Aktör kavramına sıkı sıkı bağlanma durumu ABD’den devraldığımız bireycilik kabulünden gelmektedir. Bireyci anlayış dünyayı parçalı, özerk ve sınırlı olarak görür. Metodolojik olarak da analiz birimi bireydir. ABD bireyciliğinde her bir birey değişim yaratabilir ve diğerlerini etkileyebilir. Bireycilik merceğinden devlet dışı aktörlere baktığımızda sadece kimlik, ilgi alanları ve hedefler üzerinden bir aktör tanımı değil aynı zamanda amaç ve hedeflerini artırmak için harekete geçebilme kabiliyeti ve yeterliliği de kamu diplomasisi tanımında önemlidir (Zaharna, 2016, 190, 215; 2019, 218).

Biz devlet dışı aktörleri; uluslararası ve ulus-ötesi seviyede siyaset bilimi ve uluslararası ilişkilerle ilgili olarak kabul ediyoruz. İki ayrı kampa ayrılan kamu diplomasisi araştırmacıları arasında devlet dışı aktörlerin hangi aktivitelerinin kamu diplomasisi olarak kabul edilip edilmeyeceği tartışma konusu olsa da son zamanlarda üretilen literatürde devlet dışı aktörlerin kamu diplomasisi için önemi noktasında bir uzlaşmaya yaklaşılmıştır. Geleneksel ve geleneksel olmayan iki temel bakış açısı etrafında yoğunlaşan bir değerlendirmeye karşı karşıyayız. Geleneksel bakış açısında

devletin temel aktör olduğu bir kamu diplomasisi anlayışı hakimken; geleneksel olmayan tarafta ise devlet dışı aktörlerin, bireylerin, devlet-altı kurum ve kuruluşların da aktör olarak görülebildiği bir anlayış kabul görmektedir (Cull, 2019). Kamu diplomasisi eylemlerine, ana fikrini hedefe yönelik, stratejik ve hatta ölçülebilir olması gerektiği ilkeleri üzerine oturtan eski ABD dış politikası örneğini ele alarak baktığımızda; kişisel çıkarların güvence altına alınması temel kabulüne dayalı ilişkilere rastlarız. Bu şekilde dizayn edilmiş bir dünyada da güç, ilişkilerin belirleyici bir yönü haline gelmiştir (Manheim,1994; McConnell ve diğerleri, 2012, 806, 810). Ama kamu diplomasisine bireysel değil de ilişkisel bakıldığında aktör ve kurumları kontrolü altına alan bir sistemle karşılaşabiliriz. Geoffrey Wiseman, ABD’ nin Küba ve Kuzey Kore ile yürüttüğü yakınlaşma ve izolasyon politikaları için bunu kullandığını söylemektedir (2015). Son yıllarda özellikle iklim değişikliği gibi karmaşık ve çok yönlü bir sorunun çözümünde tekil aktörler üzerinden analiz yapılması etkili olmayacaktır. Ya da sosyal medya gibi alanlar bağlamların, aktörlerin yapısını ve çerçevesini değiştirdiği için bütüncül ve ilişkisel bir bakış açısı gerektirdiği açıktır (Zaharna, 2019, 220).

Kadir Jun Ayhan’ın 2019 yılında yaptığı çalışmada araştırma örneklemindeki iletişim alanındaki bilim insanlarını -ki bu yüzde 49’a tekabül ediyor- kamu diplomasisi aktivitelerini devlet birimlerinin genişletilmesinde kullanılmasında bir mahsur görmüyor. Fakat siyaset bilimcilerin - bu da yüzde 34’lük bir kısım-, devlet dışı aktörleri, aktör olarak tanımlamakta tedbirli davrandıklarına tanık oluyoruz. Hull, Kennedy Lucas, Ross, Van Ham gibi bazı akademisyenler devlet dışı aktörleri, devlet-merkezli kamu diplomasisi bakış açısının önemli partnerleri olarak algımlarken, Cowan ve Arsaneulth, Fitzpatrick, Gilboa, Nye, Zaharna gibi akademisyenler, devlet dışı aktörleri kendi alanlarında bağımsız birer aktör olarak kabul ederler.

Kamu diplomasisi akademisyenlerinin büyük bir çoğunluğu net bir şekilde devlet dışı aktörlerin hangi faaliyetlerinin kamu diplomasisi olarak kabul edilebileceği ya da hangi tür devlet dışı aktörlerinin kamu diplomasisi aktörü olarak kabul edileceği noktasında açık bir görüş belirtmemektedir. Devlet dışı aktörlerin kamu diplomasisi içerisindeki konumu hususundaki belirsizlik, Gregory (2008)’ nin kamu diplomasisi için yaptığı “yeni bir akademik alanın doğuşu” tanımının hayat bulmasına da mâni olmaktadır. Gilboa ve Pamment gibi bu alanın ileri gelen teorisyenleri, kamu diplomasisi teorisinin şekil almasındaki en büyük engellerden birinin devlet dışı aktörlerin konumu noktasında sınırların yetersizliği olduğunu düşünmektedir.

Zaharna’nın makalelerinin temel noktası ve Melissen’in, Paul Sharp’ın yeni kamu diplomasisi olarak tanımladığı; “ülke çıkarlarını en üst seviyeye çıkarmak için, hedef ülkenin insanlarına, halklarına bizzat yani doğrudan ulaşıldığı” bir süreçten bahsetmelerinin altındaki neden; 11 Eylül saldırıları öncesi tek yönlü bir diplomasi anlayışından, saldırılar sonrasında diyalogun ön plana çıktığı yeni kamu diplomasisi anlayışıyla hedef kitleyi ikna etmek, onlar üzerindeki çıkarları artırmak değil de ilişki kurmak, inşa etmek üzerine bir yola girilmesinin önemli olduğuna dikkat çekmektir. Ali Fisher’ın *açık kaynak diplomasisi* olarak tanımladığı temelinde şeffaflık ve kapsayıcılığın yer aldığı yaklaşım; birlikte ve objektif bir şekilde çalışmayı amaçlamaktadır. Geoffrey Cowan ve Amelia Arsenault “iş birliği diplomasisi” konseptini “cross-national collaborations” formu üzerinden farklı milletlerin bir arada parçası oldukları projeler yapmaları ve yürütmeleri, tek ve çift yönlü iletişim üzerinden değil de farklı ülkelerden insanların, katılımcıların ortak bir projede bir araya gelmeleri noktasında ve aynı amaca yönelik hizmet etmelerinin, mesaj iletmekten daha önemli olduğunu ifade etmektedirler. Zaharna’nın *kamu diplomasisinin ağ paradigması*, web 2.0’ dan yola çıkılarak verilen diğer bir adıyla *Kamu Diplomasisi 2.0* kavramındaki kamu diplomasisi; ağları dizayn eden ve yürüten bir anlayıştır. Geleneksel olarak diplomasi az sayıda güçlü ülkenin diğer ülkelere komuta ettikleri, onların da uyduğu hiyerarşilerden ibaret iken, günümüz yeni kamu diplomasisi hiyerarşilerden birbirine bağlanmış global ağlara terfi etmiştir. Ve bu ağların yapısında; hiyerarşiler ağın üyeleri, bireyler, kurumlar arasında işlevsel bir şekilde paylaşılmıştır. İklim değişikliği, göç, pandemi gibi konularda ulus-

devletler, STK'lar ve bireylerin uzlaşmacı, ilişki kuran, uzun vadeli, değer ve insan merkezli bir yaklaşım olmadan yol almanın zor olduğu açıktır.

Devlet-merkezli bakış açısıyla yapılmış çalışmaların kabul ettiği ve en çok referans gösterdiği ortak kamu diplomasisi tanımı Hans Tuch'a ait; "kamu diplomasisi, kendi ulusunun düşüncelerini ve ideallerini, kendi kurumlarını ve kültürünü aynı zamanda ulusal hedeflerini ve güncel siyasetini yabancı halklara anlatma amacı taşıyan bir hükümetin iletişim sürecidir" (1990, 3) şeklindeki ifadesi olmuştur. Bu çalışmaların büyük bir çoğunluğu devlet dışı aktörleri göz ardı edip, kamu diplomasisi çalışmalarını incelerken ampirik aktör olarak devlet birimlerini ele almışlardır (Ayhan, 2019, 9).

Devlet dışı aktörlerin faaliyetlerini kamu diplomasisi alanının konusu olarak kabul etmeyen yaklaşımları iki türde toplayabiliriz. Bunlardan ilk ve en yaygın olanı; kamu diplomasisini uygulamak için statülere ihtiyaç duyan bir tür diplomasi olarak gören alandır. Diğeri ise pek yaygın olmayan, *public diplomacy* teriminin içindeki "public" kelimesine karşılık olarak devlet birimlerinin özne olduğu bir algıya sahip olan yaklaşımdır.

Castells, kamu diplomasisinin bir "hükümet, devlet diplomasisi" olmadığını, eğer olsaydı, kamu diplomasisi gibi bir tanıma ihtiyaç duyulmayacağını ve böyle bir kavramlaştırılmanın hiç olmayacağını iddia eder. Çünkü buradaki "public"ın önemi; uluslararası arenadaki "public"ın değerleri ve fikirlerine dikkat çekmektedir (2008, 91). Castells'in bahsettiği kamusal alan "diplomasiğin önkoşullarını hazırlayan, ortaya çıkaran yeni ve ortak bir dilin konuşulduğu iletişim alanı rolü" üstlenmektedir. Geleneksel olmayan perspektifte de olduğu üzere Castells de sosyal aktörlerin hangi faaliyetlerinin kamu diplomasisi kapsamında olduğu, hangilerinin olmadığı noktasında net açıklama yapmamaktadır. Ama ifade ettiği kavramlaştırmayı incelediğimizde uluslararası platformda *ağ iletişimi ve anlam paylaşımı* olan her şeyin kamu diplomasisi olarak adlandırılabilirdir (Castells, 2008, 9).

Geçmişe ilişkisel ve bütünsel bakış açısıyla baktığımızda farklılıkların sadece yabancılaşma ve ayrışma getirmediğini, çeşitliliğin evrenin doğası gereği olacağını ve bunun düşmanlık ve ayrışma sebebi olmasından ziyade ilişkilerin devamlılığı ve çeşitliliği için hayati olduğunu görürüz. Çeşitlilik, ilişkileri sadece stratejik olmaktan öteye geçirerek fiziksel ve duygusal olabilmesine ve bir insanın farklılığının, biricikliğinin diğerlerinden ayrışması için değil, ilişkide kalması için sebep olabileceğini, ilişkinin dinamiği olabileceğine inanılmalıdır ki; yeni bir kamu diplomasisi anlayışına sahip olunabilir (Qin, 2016, 33-45; Zaharna, 2019, 221).

Geleneksel bakış açısında ve tekil değerlendirmelerde temel bir savunmacı bakış açısı vardır ve bu bakış açısında kamu diplomasisi uygulamaları *çıklarlar* üzerinden yürütülür. Ama ilişkisel ve bütüncül yani geleneksel olmayan bakış açısında ise *değerler* üzerinden yürütülen bir anlayış mevcuttur. İnsanlık merkezli diplomasiğin ayırt edici özellikleri olan *küresel anlayış, bütünsel perspektif, kültürel çeşitlilik* ve *süreç yönelimlilik*, devlet-merkezli diplomasiye karşı kültürel çeşitliliğin geliştirilmesi ve karmaşık küresel problemlerle başa çıkabilme açısından avantaj sağlar. Sonuçta kamu diplomasisinin karşı karşıya kaldığı soru şudur; kültürel ya da coğrafi farklılıkları nasıl bölücü olmaktan çıkarıp karmaşık problemlerin çözümünde kullanabiliriz? Ulusal kültüre sıkı sıkıya bağlı bir şekilde uluslararası sistemde faaliyet gösteren devlet-merkezli diplomasiğin aksine; insanlık merkezli diplomasiğin kültürel çeşitliliğin insan türünün doğasında var olduğu kabulüyle hareket eder ve her bir insanın varlığının ve sisteme en ufak bir katkısının çok önemli olduğu tezini savunurlar (Zaharna, 2019, 2, 15).

Geleneksel olmayan bakış açısında; devlet dışı aktörlerin diplomasi ve kamu diplomasisi içindeki yerlerinin kabul edilmemesine tepki olarak, birçok akademisyen diplomatik faaliyetlerin "statü" ile olduğunu savunan geleneksel yaklaşımı; asıl önemli olanın statüler değil, aktörlerin "yetenekleri, kabiliyetleri" olduğunu söyleyerek revize ederler. Bu durumu Kelly, devlet dışı aktörleri artık "devlet dışı diplomatik aktörler" terimi ile ifade eder (Kelly, 2010, 288). Kelly'nin

temel argümanı, diplomasi tanımının statü tabanlı bir anlayışa göre değil “capabilities(yetenekler)” kavramı üzerinde yükselmesi gerektiğidir.

Devlet dışı aktörlerin elbette devleti temsil eden diplomatlar gibi resmi statüleri yoktur ama statüden kaynaklanan devlet diplomasisi tekelini bozacak ve kendilerinin diplomasi alanında aktör olarak kabul edilmelerini sağlayacak, diplomatik yeteneklere ve meşru temsil kaynaklarına sahiptirler. (Kelly, 2010, 288; 2014). Diplomasi sadece devlet ve devlet yönetiminin tekelinde kabul edilen bir kavram iken, bazı önermeler kamu diplomasisine daha kolay adapte edilebiliyordu. Ama kamu diplomasisinin bir anda “capabilities” özelliğinin öne çıkması, kamu diplomasisi aktörlerinin kim olduğu ve neyi yapacağı noktasında bir açıklamayı zorunlu kılmıştır. Başka bir ifade ile, devlet dışı aktörlerin aktif bir hale gelmesi ve ulus-üstü meselelerde kullanılması, başvuru kaynağı olarak görülmesiyle birlikte devletlerin kamu diplomasisini de içeren diplomatik eylemlerdeki tekel durumu sarsıntıya uğramıştır (Hocking ve diğerleri, 2012, 10, 23; Ronfeldt ve Arquilla, 2007; Weiss, 2000,810).

Wendt, devlet dışı aktörler değişimin öncüsü olarak devletlerden daha önemli bir pozisyona sahip olsalar bile, sistemin devletler üzerinden, devletlerin eliyle değiştirilebileceği kabulü yüzünden, hala devlet dışı aktörleri, uluslararası sistem analizinde bir birim olarak teklif etmeyi mantıksız bulur (Wendt, 1999, 353). Devlet dışı aktörler, halihazırda yönetimin, idarenin bir nesnesi iken, uzun vadede küresel yönetişimin işlevlerini şekillendiren ve çalıştıran bir özneye dönüşebilir. Bu durum devletten devlet dışı aktörlere geçen sıfır toplamı bir güç transferi gibi değil, sivil toplumun güçlendirilmesi olarak ifade edilirse daha anlaşılır ve doğru olur (Sending ve Neumann, 2006, 658).

Devlet merkezli diplomasi devletler arası sistemde yer alan devletler ile ilgilidir. İnsanlık merkezli diplomasi ise insanlık veya insanlığın küresel genişlemesine odaklanır. Bu noktada insanlık merkezli diplomaların devlet merkezli diplomalardan farklarından ve bu kapsamda insanlık merkezli diplomaların kültürel çeşitlilik ve karmaşık problemlerin çözümü için sağladığı avantajlardan bahsetmek gerekir.

Birincisi, insanlık merkezli diplomaların merkezinde insanlığın parçası ve birbirine bağlı olmanın farkındalığı, yani bireylerin ve grupların ortak endişe ve çıkarlarını paylaştığı büyük bir küresel bilinç mevcuttur. Bireylerin bilinçlerinin yanı sıra toplumda oluşan kolektif bilincin ortak problemlerin çözüm sürecindeki gücü önemlidir. Bizim topraklarımızdan kültürümüzden sözler ile ifade edecek olursak eğer; Yunus Emre'nin “Biz gelmedik dava için, bizim işimiz sevda için/dostun evi gönüllerdir, gönüller yapmaya geldik” dizeleri diplomasının dönüştürücü tarafının, kendi içinde başkasını, başkası içinde de kendini bulmak yani ötekini anlamak için vazgeçilmez bir fırsattır.

İkincisi insanlık merkezli diplomalar insana ve diplomatik ilişkilere bütüncül bir perspektif ile yaklaşır. İnsan ırkının tamamından oluşan insanlık, diplomatik vizyonun ve uygulamaların temel hayati parçası ve özüdür. Bütüncül bakış açısı, hiçbir devletin diğerlerinden ayrılmış olarak değerlendirilemeyeceği tam bir bağlantısallık görüşünü savunur. Bu bağlantısallık nedeniyle herhangi bir parçanın davranışı diğerlerini de etkilemektedir. Bunun tersine, devlet merkezli diplomasi, bireysel seviyede bir diplomasi tanımlaması yapar. İki taraflı veya çok taraflı ilişkilerde karşılıklılık gelişebilir ancak insanlık merkezli diplomaside bağlantısallık temelden itibaren vardır. Üçüncüsü, insanlık merkezli diplomaların bütüncül bakış açısında ayrıca kültürel çeşitlilik de temel değerler arasındadır ve diplomatik vizyonun ve uygulamaların dinamiğidir. Kültürel çeşitlilik sadece küresel ilişkilerin özünde olan bir şey değil aynı zamanda merkezi bir dinamiktir. Kültürel çeşitlilik, insanlık merkezli diplomalarda genellikle gözlemlenen sinerjik kalitenin anahtarıdır. Çünkü temelden gelen bağlantısallık ve kültürel çeşitlilik nedeniyle diplomatik aktörler sürekli olarak diğerlerine adapte olmak zorundadır. Son olarak, insanlık merkezli diplomalarda iş birliği ve süreç yönetimi devlet merkezli diplomalardaki hedef odaklılığın

önüne geçmektedir. Devlet merkezli diplomasilere aktörler bireysel çıkarlarını ön planda tutarken insanlık merkezli diplomasilere bireysel hedefler diğer paydaşların ihtiyaçları ile örtüşmeyebilmektedir. Aynı şekilde stratejik işbirlikçi kamu diplomasisi de birbirinin önüne geçmek değil beraber çalışmanın gerekliliğinin altını çizer. Benzer şekilde; iletişim ortamından bahsedenlerin hedeflerinin ikna etmek ve bildirmek değil dinlemek olduğu noktası çok önemlidir (Zaharna, 2019,11-12).

Kamu diplomasisini tanımlarken ve sınırlarını belirlerken ortaya çıkan sorulardan biri de; “kamu diplomasisinin; kamu diplomasisini yapan özne tarafından mı yoksa eylemin nesnesi tarafından mı tanımlanması?” sorusu olacaktır. Bruce Gregory; eğer devlet dışı aktörlerin faaliyetlerini “hükümetin, idarenin fayda ve değerini artırmak, desteklemek” olarak görüyorsak, devletlerin kamu diplomasisi olarak “küresel toplum” ları anlamak, angaje olmak ve etkilemek olarak tanımladığı bir durumda, ilkinde farklı bir adlandırma yapılması gerektiğini savunan akademisyenlerden biridir (2008, 245-246).

La Porte, eskiden kamu diplomasisinin *özneler* üzerinden tanımlandığını ama artık eylemin yapıldığı, hedeflendiği *nesnelere* tarafından tanımlanması gerektiğini savunur. La Porte tezini, Gregory’nin (2008, 276; 2011, 355) kamu diplomasisini “anlamak, planlamak, bağlanmak, savunmak” bileşenlerinden oluşan amaç temelli bir bakış açısıyla yaptığı tanımına dayandırır. Gregory’nin bakış açısındaki net olmayan sınırlamalara cevap olarak, La Porte (2012, 449-450); devlet dışı aktörlerin bir kamu diplomasisi aktörü olması için gerekli iki şarta işaret eder. Devlet dışı aktörlerin birinci şart olarak minimal de olsa, kurumsallaşmış olması yani temel bir örgütlenme kabiliyeti, açık ve net amaçlar, temsil gücü ve koordinasyon faaliyetlerine sahip olması gerektiğini savunur. İkinci olarak ise; “siyasal gündeme” yani “politikalar, prosedürler ve uluslararası ilişkiler üzerine sürekli bir etki etme, nüfuz etme arzusu” na sahip olmalarıdır.

Buraya kadar açıklamaya çalıştığımız geleneksel ve geleneksel olmayan bakış açılarından yola çıkılarak biz daha uzlaşmacı ve çoğulcu bir bakış açısının daha faydalı ve kapsayıcı olacağını düşünüyoruz. Ayrıca Westfalya öncesi Avrupa’ında bile diplomatik ilişkiler aile bağları ve ailesel ilişkiler üzerinden yürütülmüştür ve günümüzde bile hala “kardeş şehir” gibi terimler kullanılmaktadır. Kutuplaşmanın giderek arttığı günümüzde eğer diplomasiyi yabancılaşma, uzaklaşma üzerinden değil de ortak noktalar bulmak için iş birliği ve birliktelik üzerinden görürsek ve işletirsek gerçekten ilişki kurmak amacına ulaşabiliriz.

Yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri ile diplomatların geleneksel iş yapma şekilleri ve içerikleriyle dengeli bir birliktelik kurularak kamu diplomasisine ve diplomatların görev ve tavırlarına yeni bir bakış açısı getirmek gereklidir. Yeni medya araçlarının dahil olduğu yeni kamu diplomasisi anlayışında, öncelikli konulardan biri de; diplomatların sosyal medya araçlarıyla neler yapabileceği ve yapmaması gerektiği konularının kararlaştırılmasıdır. Bu yüzden yeni medyanın da yeni diplomasi anlayışının da birinci özelliği; karşılıklı dinlemedir. Siyaset yapıcılar artık daha fazla açıklama yapmak, hatta pozisyonlarını korumak için eskisinden daha fazla emek vermek zorundadırlar. Amerikan Kamu Diplomasisi Kurumu Genel Sekreteri Judith McHale 21. Yüzyıl diplomasisini; “Sosyal medya dünyasında eğer siz ne yaptığınızı anlatan bir içerik üretmiyorsanız başkaları sizin hareketlerinizden anlam çıkarmaya çalışır. Yüz farklı dilde Twitter paylaşımı yapıyoruz. Bu da 21. Yüzyıl diplomasisidir.” şeklinde açıklamaktadır (Kitfield, 2011, nationaljournal.com).

Arap Baharı sürecinde yeri geldiğinde sosyal medyayı kullananların geleneksel medyayı da kullandıklarını, gerektiğinde sosyal medya fenomenlerinin televizyon kanallarında yer aldığını, hatta yasaklı bir partinin aktivistlere ve haber kanallarına nasıl destek olduğu görülmüştür. (Alterman, 2011,103; Youmans, 2014, 58). Sosyal medya kullanıcıları politik konularda ihmal edilemeyecek seviyede önemli bir rol oynamaktadır. Dijital kamusal alanın baskın medya alanı ile entegrasyonu sosyal medyanın insanlar tarafından ulaşılabilir olmasının sonucudur. W. Lance

Bennett de bu fikre katılarak “Dijital kamusal alanın medya gücüne etkisi, diğer iletişim kanallarından izole edilseydi daha az olurdu.” demiştir (Bennett, 2003, 33). İnternet ve yeni medya alanları özellikle sosyal medya ve bloglarla birlikte ortaya çıkan bir “networked public sphere(ağsal kamusal alan)” yani politik ajandayı belirleyen elit bir kesimin gücünün hissedildiği bir alan olarak tanımlanıyor. Hem Orta Doğu’da hem de tüm dünyada internet tabanlı iletişim sıradan vatandaşın, arka planda kalmış azınlıkların, küçük grupların sesini duyurması, siyasi hareket alanı yaratılması ve alışlagelen kitleler arası iletişimin geleneksel haline karşı bir alternatif yaratmıştır (Etling ve diğerleri, 2014, 50; Radsch, 2014, 75-76).

Arap Baharı örneğinden de anlaşılacağı üzere farklı dinamikler birbirinden farklı hareketleri, farklı ülkelerde karakterize etmiş ve şekillendirmiştir. Bunlardan bazılarında hareket başarılı bazılarında ise başarısız olmuştur. Bunu tıpkı yeni kamu diplomasisi uygulamalarında her ülkenin farklı programlar, farklı stratejilerle aynı sonuçlara ya da aynı stratejilerle farklı sonuçlara ulaşması gibi görebiliriz.

3. Sonuç

Sonuç olarak, bütün bu yaşananlar, anlatılanlar, örnekler kamu diplomasisinin küreselleşmesi için bir çağrıdır. Sınırlandırılmış ve ayrı elemanlara odaklanan devlet merkezli bakış açısı yerine devletin aktörlerini yeni araçlara ve iletişim alanlarına göre adapte edebilme inisiyatifi gösterebilen, devlet dışı aktörleri benimseyen ve de önemseyen, insanlığı geniş anlamda kapsayan küresel ve bütünsel bir vizyona ihtiyaç duyulmaktadır. Vizyonumuzu değiştirme değil genişletme ihtiyacı duyulmaktadır.

İnsanlar gelişen iletişim teknolojileri sayesinde daha büyük bir dünyanın parçası olabileceğinin farkına varınca, global liderler üzerinden yapılan kamu diplomasisi zorunluluğunu esnetip, bireylerin ön plana çıktığı yeni kamu diplomasisi anlayışını destekleyecektir. Burada karşımıza “public/citizen diplomats” yani halk(vatandaş) diplomatlar kavramı çıkar. Günümüz politik arenasında değişik aktörler etkileşime girdikçe insanlık merkezli diplomasinin ne olduğu daha iyi anlaşılacaktır. İnsanlık merkezli diplomasi insanlığın daha büyük hedeflerine odaklanır ve kültürel çeşitlilikten yararlanır.

Pierre Bourdieu, toplumu bir alan olarak gören ve analizlerini bu alanın yapısını en nesnel biçimde görünür kılacak şekilde oluşturan bir sosyal bilimcidir. Kendisi temel anlamda edebiyat, politika ve gazetecilik alanı olduğunu söylese de günümüzde internet ve sosyal medya ile birlikte bu üç alanının birbirine geçtiği yeni bir alan doğduğuna şahitlik ediliyor, hatta bizzat içinde yaşanılıyor denilebilir. Siyaset sadece siyasilerin, gazetecilik de sadece basın mensuplarının yaptığı bir eylemsel alan olmaktan çıkmıştır. “public/citizen diplomat (vatandaş diplomat)”, yurttaş gazeteciliği, influencer (kanaanat önderleri) kavramları bu yeni alanın ürünleridir. Ayrıca Bourdieu’nün sermaye kavramı günümüz toplumlarının analizi açısından kritik bir önem taşımaktadır. Çünkü daha önceki sınıf açıklamalarına dayanan kavramlar günümüz toplumlarını analiz etmekte doyurucu sonuçlar verememektedir. Artık sınıflar arasında keskin çizgiler bulunmamaktadır. Bunun da nedenlerinden biri iletişim ve teknolojideki değişim sonucunda internet ve sosyal medya ile farklı alanların, sınıfların ve statülerin aynı ortamda buluşabilir ve ulaşılabilir olmasıdır.

Yeninin eskiyi yok etmesi gerekmediğini, devlet dışı aktörlerin devleti ve geleneği yok saymadığını, kamu diplomasisinin amaç ve hedeflerinin merkezine ülke çıkarı yerine *tüm insanlığın faydası* geçmeden göç, iklim değişikliği, pandemi gibi evrensel sorunların çözümü için pek bir yol kat edilemeyeceğini, kamu diplomasisinin sadece yumuşak güç kavramıyla ilişkilendirecek kadar sığ bir alan olmadığını, alanın her gün eklenen yeni bir tanıma değil, *daha güçlü ve belirgin sınırlara* sahip olması gerektiğini; örneklemelerin *küçük-büyük, gelişmiş-az gelişmiş, batılı-batılı olmayan* örneklerle geliştirilmesinin teorilerin uygulanabilirliğini

deneyimleyebilmek açısından avantaj sağlayacağını ve her şeyin insana dair, *her şeyin insan için olduğu farkındalığını* yaratarak “başka bir dünya mümkün” denilebilir.

Yazarlık Katkıları (Authorship Contributions): Elif Karahan Toker, Cengiz Çağla

Kaynakça

- Adesina, O. S: (2017). Foreign policy in an era of digital diplomacy. *Cogent Social Sciences*, 3(1), 1297175.
- Alterman, J. B. (2011). The revolution will not be tweeted. *Washington Quarterly*, 34 (4), 103-116.
- Ayhan, J. K. (2019). The boundaries of public diplomacy and nonstate actors: a taxonomy of perspectives. *International Studies Perspectives*, 20(1), 63–83.
- Batora, J. (2005, Şubat). Multi-stakeholder public diplomacy of small and medium-sized states: Norway and Canada compared. The International Conference on Multi-stakeholder Diplomacy sempozyumunda sunulan bildiri. *Mediterranean Diplomatic Academy*, Malta, 11-13.
- Brown, R. (2013). The politics of relational public diplomacy. R.S. Zaharna, A. Arsenault ve Fisher A. (Ed). *Relational, Networked and Collaborative Approaches to Public Diplomacy: The Connective Mindshift* içinde (ss. 44-55). New York: Routledge.
- Castells, M. (2008). The new public sphere: Global civil society, communication networks and global governance. *The Annals of the American Academy of Political*, 616(1), 78-93.
- Cull, N. J. (2008). Public diplomacy: Taxonomies and histories. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 31–54.
- Cull, N. J. (2019). *Public diplomacy: Foundations for global engagement in the digital era*. New York, NY.
- Etling, B., Kelly, J., Faris, R. ve Palfrey, J. (2014). Mapping the arabic blogosphere. L. Hudson, A. Iskandar ve M. Kirk (Ed.). *Media Evolution on the eve of the Arab Spring* içinde (ss. 49-74). Georgetown University: Palgrave Macmillan.
- Fitzpatrick, K. (2012). Defining strategic publics in a networked world: Public diplomacy's challenge at home and abroad. *The Hague Journal of Diplomacy*, 7 (4), 421-440.
- Gilboa, E. (2002). Real-Time diplomacy: Myth and reality. Evan H. Potter (Ed). içinde *Cyber-diplomacy: Managing foreign policy in the twenty-first century* içinde (ss. 83-109). Montreal: McGill-Queen University Press.
- Gilboa, E. (2008). Searching for a theory of public diplomacy. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 55-77.
- Gregory, B. (2008). Public diplomacy and governance: Challenges for scholars and practitioners. A. F. Coope, B. Hocking ve W. Maley (Ed.). *Global Governance and Diplomacy: Worlds Apart?* içinde (ss. 241-256). Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Gregory, B. (2011). American public diplomacy: Enduring characteristics, exclusive transformation. *The Hague Journal of Diplomacy*, 6(3–4), 351-372.
- Gullion, E. (2020). Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy: Definitions of Public Diplomacy. Erişim adresi: <http://fletcher.tufts.edu/Murrow/Diplomacy/%20Definitions>
- Handelman, S. ve Chowdhury, J. (2017). The limits of political-elit diplomacy: Leaders, people and social conflicts. *Israel Affairs*, 23(3), 468-495.

- Hayden, C. (2012). *The rhetoric of soft power: Public diplomacy in global contexts*. Lexington Books.
- Hermida, A. (2017). *Herkes söyle: Sosyal medyada neden paylaşımda bulunuruz*. (A. Sabancı, Çev.). Kafka Epsilon Yayınevi.
- Hocking, B. ve Donna, L. (2011). Diplomacy. D. Berg-Schlosser, B. Badie ve L. Marilino (Ed.). *International Encyclopedia of Political Science* içinde (ss. 659-669). Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
- Hocking, B., Melissen J., Riordan S. ve Sharp, P. (2012). *Futures for Diplomacy: Integrative Diplomacy in the 21st Century*. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael.
- Iriye, A. (2002). *Global community: The Role of international organizations in the making of the contemporary world*. Los Angeles, CA University of California.
- Kassim, S. (2012). Twitter revolution: How the Arab spring was helped by social media. Erişim adresi: <http://www.policymic.com/articles/10642/twitter-revolution-how-the-arab-spring-washelped-bysocial-media>
- Keduri, Y. ve Segal, A. (2018). The impact of facebook communities on international conflict resolution. *Rising Powers Quarterly*, 3(3), 197-215.
- Kelly, J. (2010). The new diplomacy: Evolution of a revolution. *Diplomacy and Statecraft* 21 (2), 286-305.
- Kelly, J. (2014). *Agency change: Diplomatic action beyond the state*. Rowman ve Littlefield.
- La Porte, T. (2012). The impact of 'Intermestic' non-state actors on the conceptual framework of public diplomacy. *The Hague Journal of Diplomacy*, 7 (4), 441-458.
- Lee, G. (2010). The clash of soft powers between China and Japan: Synergy and dilemmas at the six-party talks. *Asian Perspective*, 34 (2), 113-139.
- Malone, G. (1988). *Political advocacy and cultural communications: Organising the nation's public diplomacy*. Lanheim, University of America.
- Manheim, J. B. (1994). *Strategic public diplomacy and American foreign policy: The evolution of influence*. New York, NY: Oxford University.
- Manor, I. (2016). Are we there yet: Have MFAs realized the potential of digital diplomacy?. *Brill Research Perspectives in Diplomacy and Foreign Policy*, 1(2), 1-110.
- Manor, I. (2019). *The digitalization of public diplomacy*. New York: Springer International Publishing.
- McConnell, F., Moreau, T. ve Dittmer J. (2012). Mimicking state diplomacy: The legitimizing strategies of unofficial diplomacies. *Geoforum*, 43, 804-814.
- Melissen, J. (2005a). The new public diplomacy: Between theory and practice. J. Melissen (Ed.), *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations* içinde (ss. 3-27). Palgrave Macmillan.
- Melissen, J. (2005b). *The new public diplomacy: Soft power in international relations*. New York: Palgrave Macmillan.
- Neumann, B. I. (2013). *Diplomatic sites: A critical enquiry*. New York, NY: Oxford University Press
- Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. New York: Public Affairs.

- Nye, J. S. (2008). *Powers to lead*. New York: Oxford University Press.
- Nye, J. S. (2021). Soft power: The evolution of a concept. *Journal of Political Power*, 1-13.
- Pamment, J. (2013). *New public diplomacy in the 21st century: A comparative study of policy and practice*. Abingdon: Routledge.
- Qin, Y. (2016). A relational theory of world politics. *International Studies Review*, 18(1), 33-47.
- Radsch, C. (2014). From brotherhood to blogosphere: Dynamics of cyberactivism and identity in the Egyptian Ikhwan. L. Hudson, A. Iskandar ve M. Kirk (Ed.). *Media Evolution on the Eve of the Arab Spring* içinde (ss. 75-102). Georgetown University: Palgrave Macmillan.
- Roberts, W. R. (2007). What is public diplomacy? Past practices, present conduct, possible future. *Mediterranean Quarterly*, 18(4), 36-52.
- Ronfeldt, D. ve Arquilla J. (2007). The promise of nöopolitik. *First Monday*, 12(8). http://firstmonday.org/issues/issue12_8/ronfeldt/index.html.
- Seib, P. (2008). *The Al Jazeera effect: How the new global media are reshaping world politics*. Potomac Books, Inc..
- Seib, P. (2012). *Real-Time diplomacy: Politics and media in the social media era*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Sending, O. J. ve Neumann I. B. (2006). Governance to governmentality: Analyzing NGOs, 31 States, and Power. *International Studies Quarterly*, 50 (3), 651-672.
- Sevin, E. (2015). Pathways of connection: An analytical approach to the impacts of public diplomacy. *Public Relations Review*, (41), 562-568.
- Sevin, E. (2017). *Public diplomacy and the implementations of foreign policy in the US, Sweden and Turkey*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Sevin, E., Metzgar, E., ve Hayden, C. (2019). The scholarship of public diplomacy: Analysis of a growing field. *International Journal of Communication*, 13, 4814-4837.
- Sharp, P. (2005). Revolutionary States, Outlaw Regimes and the Techniques of Public Diplomacy. J. Melissen (Ed.). *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations* içinde (ss. 106-123). New York: Palgrave Macmillan.
- Snow, N. (2009). Rethinking Public Diplomacy. N. Snow ve P. Taylor (Ed.). *Routledge Handbook of Public Diplomacy* içinde (ss. 3-11). New York, NY: Routledge.
- Spry, D. (2018). Facebook diplomacy: Adata-driven, user-focused approach to facebook use by diplomatic missions. *Media International Australia*.,168(1), 62-80.
- Szondi, G. (2009). Central and Eastern European public diplomacy: A transitional perspective on national reputation management. N. Snow ve P. M. Taylor (Ed.). *Routledge Handbook of Public Diplomacy* içinde (ss. 292-313). New York: Routledge.
- Szostek, J.(2020). What happens to public diplomacy during information war? Critical reflections on the conceptual framing of international communication, *International Journal of Communication*, 14 (2020), 2728-2748.
- Tuch, N. (1990). *Communicating with the world: U.S. Public Diplomacy Overseas*. New York: St. Martin's Press.
- Weiss, T. G. (2000). Governance, good governance and global governance: Conceptual and actual challenges. *Third World Quarterly*, 21(5), 795-814.

- Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Westcott, N. (2008). Digital diplomacy: The impact of the internet on international relations, Oxford Internet Institute, *Research Report 16*.
- Wiseman, G. (Ed), (2015). *Isolate or engage: adversarial states, US foreign policy, and public diplomac*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Youmans, W. L. (2014), Al Jazeera English's networked journalism during the 2011 Egyptian uprising. S. Bebawi ve D. Bossio (Ed.) *Social Media and the Politics of Reportage the Arab Spring* içinde (ss. 56-78). London: Palgrave MacMillan.
- Zaharna, R. S. (2009). Mapping out a spectrum of public diplomacy initiatives: information and relational communication frameworks. N. Snow ve P. Taylor (Ed.). *Routledge Handbook of Public Diplomacy* içinde (ss. 86–100). New York, NY: Routledge.
- Zaharna, R. S. (2010). *Battles to bridges: U.S. strategic communication and public diplomacy after 9/11*. New York: Palgrave Macmillan.
- Zaharna, R. S. (2016a). Beyond the individualism–collectivism divide to relationalism: explicating cultural assumptions in the concept of “Relationships”, *Communication Theory*, 26(2), 190-211.
- Zaharna, R. S. (2019). Culture, cultural diversity and humanity-centred diplomacies, *The Hague Journal of Diplomacy*, 14 (1-2), 117-133.